

V. KAPITOLA

TELEVIZE JAKO SPOLUTVŮRCE DOMOVA A EXTENZE RODINY

Pozici televize jako domácí technologie charakterizují dva zdánlivě protichůdné procesy, které se ale fakticky vzájemně podporují.

- 1/ dochází k jejímu stále nenápadnějšimu začleňování do našeho každodenního, rodinného života,
- 2/ radikálně se zvyšuje míra globalizace jejích sdělení.

■ Televize hraje v domácnosti dvojí roli:

1/ jako „**technický objekt**“ se spolupodílí na formování domácí kultury.

2/ zároveň je jako „**producent významů**“ i součástí národní a nadnárodní komunikační sítě a **vtahuje televize členy domácnosti do světa veřejně sdílených poselství, která ovšem nejsou determinována primárně technologicky, ale jsou produktem sociálních, ekonomických a politických vztahů, v rámci kterých se uvedená technologie zrodila.**

Tato dvojí charakteristika televize implikuje možnost jejího aktivního začleňování do domácího či rodinného prostoru.

Jde o svého druhu domestikaci tohoto média, která vyžaduje více či méně vědomou strategii a kontrolu ze strany uživatelů.

PROCES DOMESTIKACE

jako „životní dráhy televize“ coby technologie i obsahu (hardware/software)

A/ Televize vstupuje do privátního, domácího prostoru z veřejné sféry výrobního, respektive tržního prostředí. Nezbytnou podmínkou jejího přechodu je překlad významů, které si jako technický objekt i producent sdělení přináší z veřejné sféry do privátního prostoru domácnosti.

■ **Celý proces domestikace však svým způsobem počíná již**

a/ v projekční kanceláři, kde se konstruktéři snaží vytvořit uživatelsky příjemnou technologii

b/ při výrobě televizních pořadů, která se řídí kritérii sledovanosti, snahou poskytnout divákům to, po čem touží.

**B/ Tato „životní dráha“ televizního přístroje
současně vypovídá jednak**

**a/ o mikrosvětě individuálních vlastníků,
domácností a rodin, které dokázaly přizpůsobit tyto
zpočátku cizorodé objekty vlastním požadavkům a
redefinovaly tak jejich původní významy.**

**b/ současně se však rozhlas i televize (i další ICT)
podílejí na formování prostorových a časových
vztahů v rámci domácnosti.**

- Můžeme proto hovořit o **vzájemném ovlivňování a prostupování lidského i technického faktoru**, jehož výsledkem je stále nenápadnější přítomnost těchto technologií v domácím prostoru.
- **Domestikace** v tomto smyslu znamená proces postupné **transformace televizní technologie a jejích významů** tak, aby byla začlenitelná do vlastní domácí kultury a stala se z ní více méně **neviditelná součást rodinné každodenní rutiny**.

ZÁKLADNÍ ETAPY DOMESTIKACE TELEVIZE DO RODINNÉHO KRUHU

I. FÁZE: EXPERIMENTOVÁNÍ

**II. FÁZE: Z TECHNOLOGIE-HRAČKY PRO MUŽE
„RODINNÝM PŘÍTELEM“ PRO ŽENY
V DOMÁCNOSTI**

**III. FÁZE: Z RODINNÉHO PŘÍTELE TLAMPAČEM
MODELOVÉ VIZE „RODINNÉHO ŠTESTÍ“
PODLE PŘEDSTAV NÁRODNÍHO STÁTU.**

IV. FÁZE: TELEVIZE NEVIDITELNÁ?

I. FÁZE: EXPERIMENTOVÁNÍ

Zvláště pro první fázi přijetí rozhlasu i televize byla typická především **mužská fascinace technickou stránkou raného vysílání.**

Tradiční mužskou formou „komunikace“ s prvními rozhlasovými přijímači bylo „**experimentování**“, které se týkalo především domácí výroby, respektive úpravy prvních přijímačů.

Někteří výrobci dokonce prodávali rozhlasové přijímače jako **svého druhu stavebnici**, která byla nejen levnější než kompletní rádio, ale poskytovala též svým „tvůrcům“ požitek z pronikání do tajů nové technologie - **PRINCIP VTAŽENÍ.**

- **Manželky začaly mezi dárky pro své partnery zařazovat i součástky pro výrobu uvedených přístrojů.**
- **Jedním z hlavním důvodů uváděných respondentkami byla příliš vysoká cena kompletních, nových přijímačů.**

■ V případě televize pak šlo především o domácí instalaci a výrobu různých typů antén. Uvedený trend podporovala i **specializovaná periodika nabízející různé plánky a návody pro vytvoření i přestavbu vlastního rozhlasového a posléze i televizního přijímače.**

■ Výsledkem uvedeného „experimentování“ pak byla poměrně **nízká kvalita vlastního příjmu**, kterou ovšem posluchači nevnímali primárně ve vztahu k deformaci vysílaného obsahu, ale šlo v první řadě o **problém technický** jak dokládá historik Mark Pegg (1983), podle kterého

■ hrála **programová skladba či kvalita vlastních pořadů až sekundární roli**. Technická problematika zpočátku vytěsnila obsahovou stránku vysílání.

- Tato role nové komunikační technologie jako zázračné hračky, se kterou mohli muži experimentovat, vylučovala zpočátku aktivnější přístup ostatních členů domácnosti. V případě prvních rozhlasových přijímačů ještě posiloval uvedený stav chybějící reproduktor.
- Tento vzorec se vlastně uplatňuje dodnes, a to v případě užívání dálkového televizního ovládače, který David Morley vidí jako „nástupce středověkého žezla“.
- Vysílání tak bylo přístupné pouze prostřednictvím sluchátek, která ovládala hlava rodiny a byla tedy v roli jakéhosi strážce a distributora informací ve vztahu ke zbytku rodiny.

II. FÁZE: Z TECHNOLOGIE-HRAČKY PRO MUŽE „RODINNÝM PŘÍTELEM“ PRO ŽENY V DOMÁCNOSTI

Televize se od svého počátku snažila zachovat či posílit domácí harmonii a zároveň učinit novou technologii **součástí každodenních rituálů a stává se hlavním proponentem**

PROJEKTU „DOMÁCÍHO ŠTĚSTÍ“

VIKTORIÁNSKO/BIEDERMEIEROVSKÝ

MODEL

- Televize stejně jako rozhlas začíná postupně fungovat jako **opora domova**. a nejvýrazněji ze všech moderních technologií podporuje od svého masového zavedení projekt tzv. „**domácího městského, respektive předměstského štěstí**“, který se vztahuje právě k výstavbě nových rodinných domků nebo činžovních či panelových bytů.
- Rozhlas a televize tak hrají od třicátých, respektive padesátých let **centrální roli v procesu artikulace tzv. městské a především předměstské kultury pro střední třídy, respektive pro ty, kteří na tento status aspirovali.**

Daří se jim to i proto, že vstoupily historicky vzato do prostoru poznamenaného viktoriánskou/ biedermeierovskou představou fungování rodiny.

■ Klíčovou roli v tomto modelu hraje koncepce středostavovských rodinných ideálů, která vycházela z představy rodiny jako místa:

A/ blahobytu a obnovy,

B/ posílení rodinných vztahů a

C/ ostrého oddělení mezi privátní sférou a sférou veřejnou, která představovala svět práce.

- V tomto binárním systému byl **domov organizován jako antiteze městských center, kterým byla připisována negativní hodnota.**
- Tomuto pojetí odpovídá idea nového **utopického sociálního prostoru umístěného na periferii města, kde by se uplatnil model místa odpočinku pro muže a existence pravého mateřství/ženství odděleného od veřejné sféry. Místa křesťanských hodnot.**

■ Pro tento model bylo **typické:**

a/ oddělení mužské a ženské role,

**b/ striktní oddělení role dítěte a dospělého
realizované v prostorové organizaci domácnosti**

c/ oddělení veřejné a privátní sféry

- Tyto ideje byly postupně modifikovány s cílem, aby vyhověly moderní předměstské kultuře.

■ VIKTORIÁNSKÝ/BIEDERMEIEROVSKÝ MODEL

- podporoval „**domácí ideologii**“, v rámci které domov získal podobu **intimního útulku rodiny a morálky skryté veřejnému světu nemorálnosti a zločinu.**

- Klíčovým prvkem této nové domácí konfigurace bylo rodové rozdělení rolí, ve kterém žena-matka přijala roli anděla uzavřeného v domácí kleci.
- Vzniká předměstská „ideologie domácího života“, jako místa vzdáleného od výroby či obchodu zabezpečovala nové buržoazní vrstvě poměrně blahobytný život.
- Živé ploty a brány zde vytvářely nejen fyzické, ale především symbolické hranice, za kterými byl udržován privátní svět.

S tímto cílem byl zařízen též interiér, který měl zabezpečit klid a prostor pro volný čas.

Například kuchyně byla proto oddělena od těch částí bytu, kde rodina odpočívala a přijímala hosty. Stoupající komfort zařízení bytu u střední třídy odkazoval:

A/ jak na prosperitu a určitý sociální status,

B/ tak rozšiřoval prostor působnosti pro novou oblast ženských domácích prací.

■ Dosažení těchto dlouho toužených podmínek však bylo zpočátku pro většinu žen-hospodyň i celých domácností spojeno s **pocitý dezorientace, úzkosti a izolace plynoucí z opuštění známého prostředí.**

■ V nových předměstských koloniích bez fungující infrastruktury vytvářela televize „**iluzi ideálního susedství**“, respektive model, jak by mělo vypadat.

- **TV se podílela na vytváření nových vzorců sociálního života v novém teritoriu.**
- **Významnou roli v tomto smyslu hrála i reklama, která posilovala novou domácí ideologii či přesněji ochotu žen přijmout servisní roli ve společnosti.**
- **Televize produkuje modely „pravého rodinného života“ či konkrétní, stereotypizované návody typu „jak adekvátně naplňovat roli hospodyňky,, apod.**

- V posledních letech postupně **sílí realistický způsob zobrazování rodinných témat** oproti dřívějšímu důrazu na **divadelní stylizaci jednotlivých příběhů** (český seriál).
- Tak se ještě **oslabuje předěl mezi realitou a televizním obsahem.**
- Koncem padesátých let v domácnostech **vyplňuje stále více volného času.**

TV začala tak plnit či spíše suplovat roli jakéhosi věčně plápolajícího „domácího krbu“, okolo kterého se shromažďují všichni členové domácnosti.

Podle různých návrhů v ženských magazínech z 50.-60. let televize **putuje po domě.**

Postupně a v souladu s poválečnou touhou obnovit hodnotu rodiny stala se televize **rodinným tmelem stanula v centru domova v obýváku.**

Televize jako **katalyzátor pro návrat do světa domácí lásky.** Výsledkem této snahy byl vznik nové **kontradikce**

■ Od televize se očekávalo, že udrží rodinu pohromadě, ale současně že:

LEGITIMUJE SOCIÁLNÍ RODOVÉ ROZDĚLENÍ V DOMÁCNOSTI.

(jsou nové ICT genderově vyrovnanější?)

Kompenzace rodového napjetí tvoří dodnes nepřiznaný úkol televizní funkce.

**VZNIKÁ NOVÁ DOMÁCÍ/KULTURNÍ/TELEVIZNÍ
FORMA**

■ Televize je stále ještě vnímána jako objekt hodný vystavení, i když především mezi sociálně slabými vrstvami nebo v méně rozvinutých zemích.

■ Černobílé a barevné televizory v tomto smyslu dnes nahradily velkoplošné, plazmové obrazovky jako znak jistého vyššího standardu vybavení například restaurace či klubu. Nejviditelnější však dnes jsou **satelitní antény**.

■ Charlota Brunsdonová vidí vztyčení satelitních antén v kontextu britské populace jako veřejně viditelný znak nízkého vkusu domácnosti, respektive „okázalé spotřeby“ chudších obyvatel. Českou variantu tohoto trendu dokládá překvapivě vysoký počet satelitních antén na zdevastovaných chánovských panelácích.

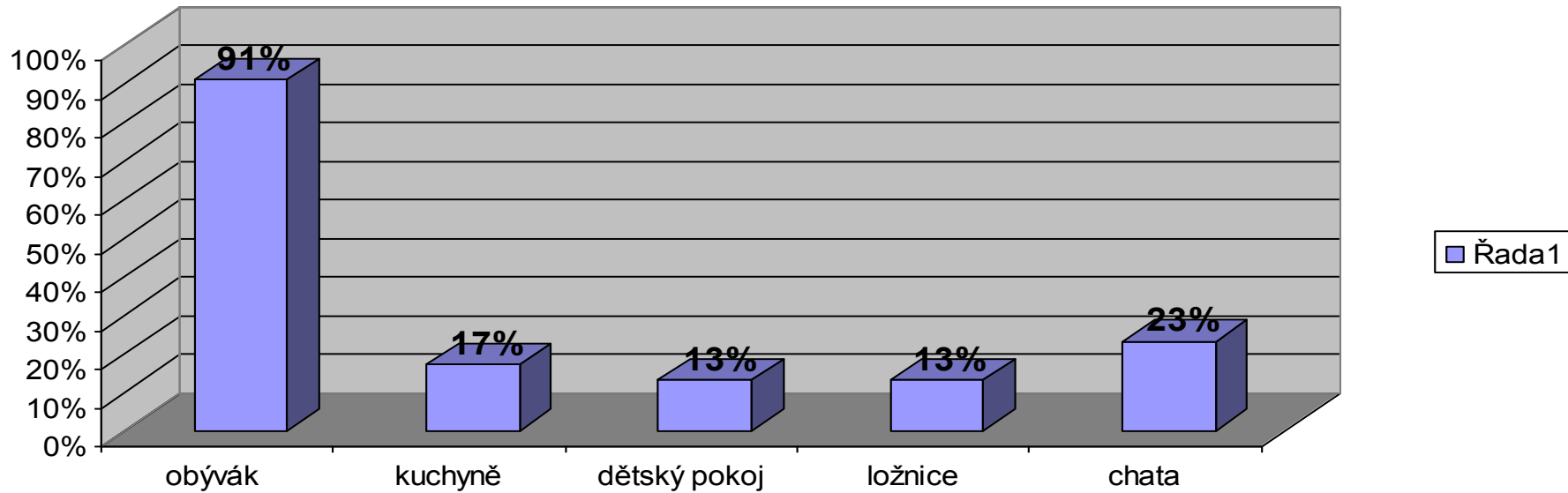
- *Interkulturální rozměr užívání televize jako statusového symbolu dokládá například i antropolog Alfred Gell (1986).*
- *Ve své studii popisuje bohaté muriské rybáře na Srí Lance, kteří si pořizují televizory ve vzdálených, od civilizace odříznutých vesnicích, kde jsou de facto nepoužitelné, jelikož zde není k dispozici žádný zdroj energie.*

(per analogiam: Jak pan Popper, ještě bez Davidovy hvězdy na kabátě, prodal selkám vysavače, i když v jejich staveních nebyl el. proud).

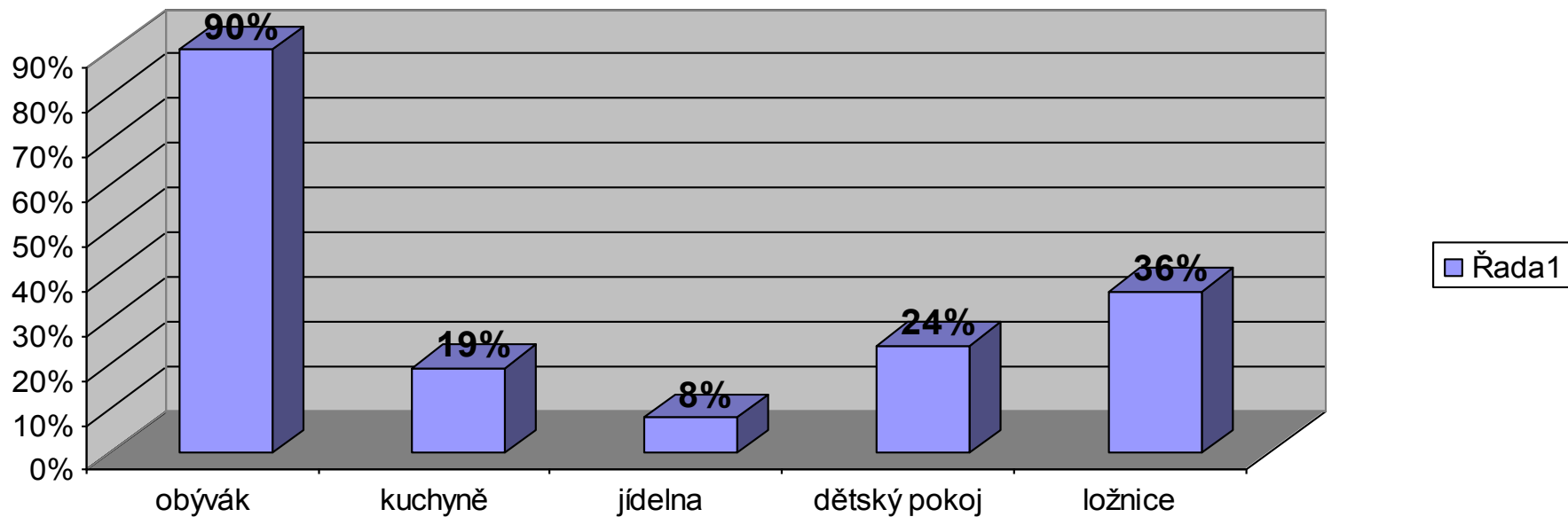
- *Antropoložka Fachel Lealova ve svém brazilském výzkumu popisuje dělnickou rodinu, která při renovaci bytu přemístila hlavní vchodové dveře tak, aby při jejich otevření byl vidět televizní přijímač i z vnějšího prostoru domu, z ulice.*
- *Ve středostavovských domácnostech, které Lealová navštívila byla televize umíst'ována daleko méně nápadně, skryta v obýváku či v nábytkové stěně nebo byla přesunuta do dalších místností.*
- *Televize zde již nehrála svou dekorativní roli a byla nahlížena jako utilitární objekt každodenní spotřeby (Lealová, 1995).*

UMÍSTĚNÍ TELEVIZORU ČR

UMÍSTĚNÍ TELEVIZORU VB

III. FÁZE:

Z RODINNÉHO PŘÍTELE TLAMPAČEM MODELOVÉ VIZE „RODINNÉHO ŠTESTÍ“ PODLE PŘEDSTAV NÁRODNÍHO STÁTU.

TELEVIZE JAKO NÁSTROJ HYBRIDIZACE KULTURY

- **Hybridizace** představuje typický rys modernity. Zosobněním hybridizovaného sociálního prostoru je **model předměstí**, která se začala rodit už koncem 18 st. (Kalkata – Bungilos)

Mechanismus hybridizace defacto narušuje typický rys západní kultury, a to schopnost rozlišovat:

a/ mezi přírodou a kulturou,

b/ mezi věcmi živými a věcmi, které pracují,

c/ mezi zemědělským a městským,

d/ mezi realitou a fantazií.

- Modernita narušuje tyto hranice. **Moderní předměstí doslova i metaforicky je zosobněním tohoto mísení, zmatení pojmů.**

- **PŘEDMĚSTÍ JE SKUTEČNÝM MÍSTEM HYBRIDIZACE:**
 - a/ Předměstí není **ani město ani venkov.**

 - b/ Předměstí představuje **novou realitu, ve které klíčové distinkce mezi kulturou a přírodou splynuly do něčeho dalšího.**

 - c/ **Distinkce mezi lidskými organizmy a stroji mizí.**

**Dům+zahrada+automobil+televize=
SUBURBANIZACE MODERNITY**

- **Předměstí je dominantní metaforou kultury dvacátého století, pro které je typická**

ambivalentnost hybridizace

a/ izolace/spojení,

b/ privátní/veřejné,

c/ globální/lokální,

d/ individuální/kolektivní,

e/ reálné/fantazijní.

- **Televize se jako nástroj hybridizace ve formě i obsahu výrazně podílela na konstrukci ideálního obrazu předměstí, respektive na řešení řady ambivalencí spojených s modernitou.**

■ Televize je předměstské médium:

1/ z pohledu její institucionalizace jako přenosového média

2/ posílením rovnováhy mezi:

a/ izolací a integrací,

b/ uniformitou a pluralitou,

c/ globální a lokální identitou.

3/ svým začleněním do každodenního života

4/ formou a obsahem

- Po extenzi předměstí realizovanou prostřednictvím veřejné dopravy či automobilu
- dochází za pomoci elektronických komunikačních technologií ke stabilizaci a konsolidaci tohoto prostoru.
- Výsledkem je hybridní povaha domácího života: fúze kultury a přírody (sekačka na trávniku).

■ TELEVIZE přispěla k hybridizované povaze těchto předměstí a lze ji považovat za **předměstské (sídlištní) médium**.

■ Podílí se tak na vzniku nové fundamentálně **hybridizované kultury** opírající se o:

a/ formu **mediované zkušenosti**,

b/ kterou charakterizuje **minimum omezení**,

c/ vše se v jejím rámci jeví zdánlivě **na dosah**,

d/ vše je **propojené a vysvětlitelné**,

e/ i když třeba jen **na okamžik**.

- Tato hybridizovaná kultura našla své vyjádření v nastupující televizní formě, v tzv.

STŘEDOSTAVOVSKÉ ESTETICE,

která spojuje nejen

ZVUK A OBRAZ

ale i

REALITU S ILUZÍ

**PŘITOM VŠE ZŮSTÁVÁ NA SVÉM MÍSTĚ.
ILUZE NEMŮŽE ZPOCHYBNIT REALITU ANI
REALITA ILUZI.**

- **Nastupující rozhlasová a televizní kultura se stala klíčovou komponentou této nové sociální, politické a geografické reality která nabízí novou formu**

■ KULTURY PRIVÁTNÍHO BEZPEČÍ.

- **Předměstská kultura je tak navzdory své radikální hybridizaci v zásadě konzervativní a v tomto smyslu a i bezpečná.**

TELEVIZE JAKO UPLATŇOVÁNÍ MIKRO A MAKRO MOCI A JEJÍ PROMĚNY

**Kolosální úspěch rozhlasového a televizního „diskursu o
rodině“ působícího současně „uvnitř rodiny“**

■ Klíčovým krokem však bylo:

A/ programové zacílení na „rodinu“ jako klíčovou cílovou skupinu.

B/ přesněji šlo o zacílení na **hospodyně jako strážkyně rodinného krbu.**

■ Vlastní pořady tak byly postupně od třicátých let zařazovány do **rutinizovaných časových schémat, která oscilovala okolo každodenních aktivit hospodyně.**

■ Vysílání začalo kopírovat a zároveň spoluprodukovat **repetitivní rytmus každodenní kultury.**

■ Každodenní aktivity žen-hospodyň sloužily jako výchozí báze pro **konstrukci vysílacích plánů.**

■ Sloužily jako **obecný průvodce pro schedulery** při modelování základních proměn chování publika.

■ **ZÁROVEŇ DOŠLO PO II. SV. VÁLCE KE komplexní reorientace mocenského působení ve společnosti.**

- Stát začal uplatňovat svou moc prostřednictvím **TELEVIZE** formující obraz ideální rodiny. **Matka-hospodyně-divačka se stala hlavním nástrojem sociální kontroly domácností.**
- **TELEVIZNÍ RODINA A RODINA PŘED TELEVIZÍ SE STALA DELEGÁTEM STÁTU ODPOVĚDNÝM ZA FYZICKÉ A MORÁLNÍ BLAHO MANŽELA A DĚTÍ.**
- **V rámci studií, které se zabývají problematikou užívání televize můžeme s jistou dávkou zjednodušení rozlišit na dvě základní linie.**

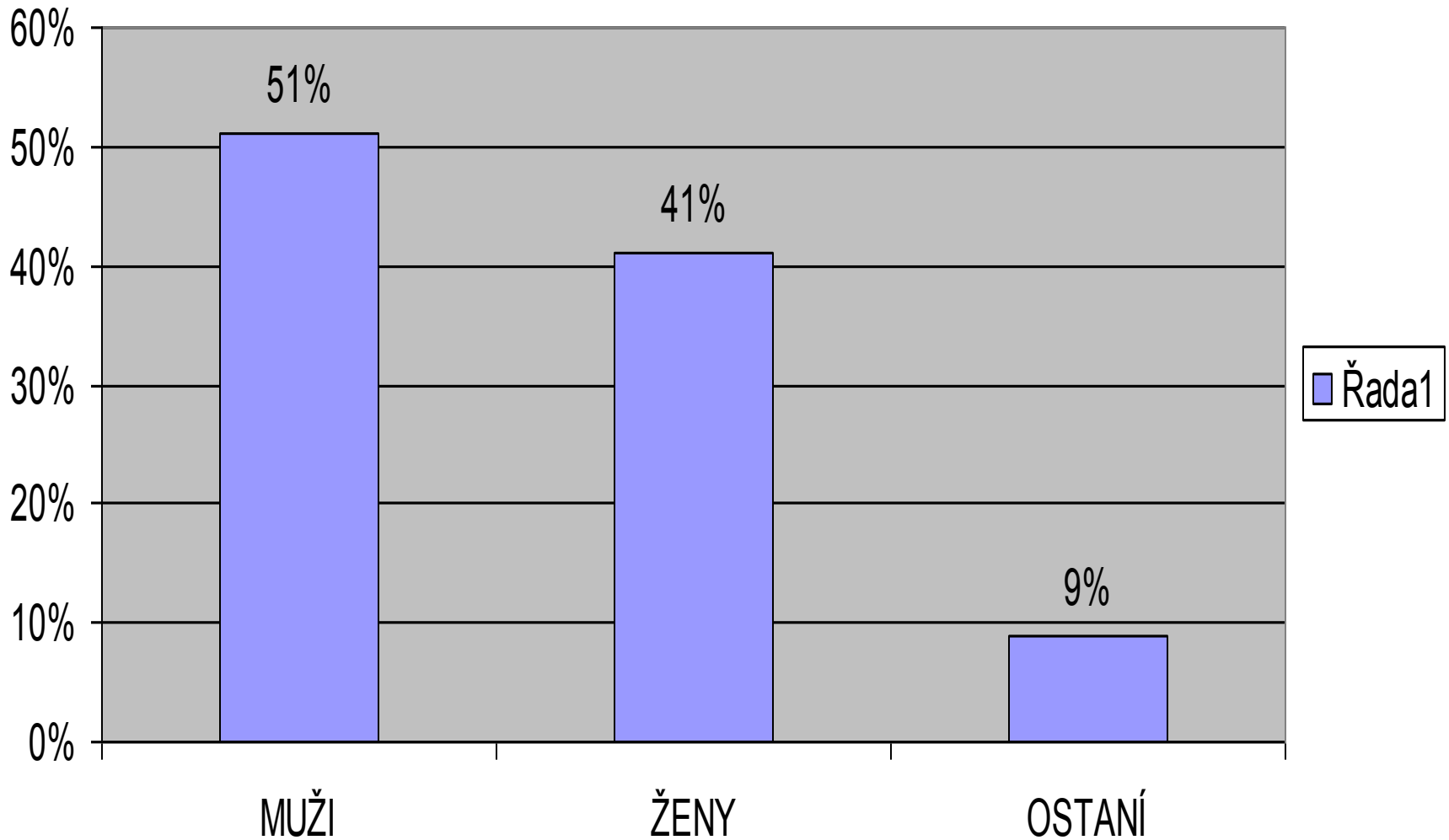
1/ Analýza rodové podmíněnosti ovládní televizoru i výběru televizních obsahů.

2/ Druhý přístup: problematika rodových reprezentací, respektive televizní stereotypizace obou pohlaví.

- **Televize stejně jako další komunikační technologie reprodukuje tradiční ženské a mužské pracovní role, jakoby zde staré ideje byly zakódovány do nových objektů.**
- **Většina komunikačních technologií funguje jako objekt uplatňování mužské moci.**

- Tento model „televizního chování“ funguje i v Českých zemích, kde v rámci tzv. úplných rodin rozhodují o **volbě pořadu převážně muži (51%)**.
- Žen, které mají v této souvislosti právo „**první volby**“ je o **deset procent méně (41%)**. Zbývajících osm procent zahrnuje ostatní členy rodiny - děti, prarodiče apod. (Focus, 1999).

KDO ROZHODUJE O VOLBĚ POŘADU?

■ Morley se speciálně soustředil na problematiku „extenze“ mužské moci v kontextu dělnických a středostavovských domácností.

■ Muži:

■ pečlivěji a více než ženy si mezi pořady vybírají,

■ jsou konzervativnější ve svých preferencích a drží se osvědčených pořadů.

■ přednost dávají především sportu, zpravodajství a pořadům opírajícím se obecně o fakta, tedy tzv. realistickým fikcím.

- muži, respektive manželé, se kterými Morley hovořil, zapínali televizor pravidelně po příchodu ze zaměstnání jako jistou formu ujištění o tom, že „věci jsou na svém místě“,
- ale též s cílem získat informace, které by mohly prospět celé rodině.
- V tomto smyslu mělo jejich sledování televizního zpravodajství instrumentální funkci.

- Podle uvedené studie sledovali muži televizní vysílání s **plnou pozorností**, neodcházeli od něj jako ženy, které musely plnit domácí povinnosti.
- Muži jsou s televizí schopni **více relaxovat** než jejich partnerky, jelikož domov je pro ně místem volného času, kde si mohou odpočinout po návratu z práce.
- Ve vztahu k technickému stavu televize plnili muži kontrolní roli. Stejný postoj pak zaujímali i vůči **dálkovému ovládači**, který do jisté míry okupovali jako „**vysoce viditelný symbol kondenzovaných mocenských vztahů**“, respektive symbol jejich kulturní moci.

- Původní sluchátka u rádia bychom v tomto smyslu mohli označit jako specifický **druh koruny** symbolizující mužskou moc a autoritu. Dálkový ovladač jako žezlo.
- Podobně rodově podmíněnou kontrolu nové technologie dokládají i další výzkumy zaměřené na užívání videorekordéru a satelitních přijímačů.
- V této perspektivě se stávají nové technologie místem, kde dochází k realizaci **symbolického střetu mezi mužským a ženským světem.**

ŽENY

- Objevuje existenci fenoménu „**proviniých potěšení**“ (guilty pleasures), které dále potvrdily ve svých výzkumech i Dorothy Hobsonová (1982) a Anna Grayová (1987). Jde o pocity provinilosti, které zakoušejí ženy divačky zvláště **v čase domácích prací**.
- Grayová (1992) v dané souvislosti upozorňuje též na skutečnost, že si divačky nezdávka uvědomují **odlišnost svého „televizního vkusu“** a bojují tak navíc ještě s představou **intelektuální inferiority**.

- **mužská touha vlastnit a ovládat** indikuje zároveň i velmi křehkou a **nejistou povahu této moci** (vlastnictví není nikdy definitivní, a proto je třeba o něj stále bojovat).
- její podobu tak formuje i **strach z možné ztráty kontroly jako rezidua původní dětské omnipotence**
- naopak ženami často manifestovaná neschopnost ovládnout novou technologii má často podobu **nepřímé mocenské manipulace či formu uspokojující závislosti**
- uvedenou míru dominance vůči ovládnání televizoru nepotvrzuje **Lullova studie týkající se čínských a indických rodin, kde sice mají muži formálně větší slovo při výběru pořadů, ale ženy uplatňují větší aktuální vliv.**

PROMĚNY TELEVIZNÍ RODINY A RODINY PŘED TELEVIZÍ

- Poslední velká studie Gauntletta a Hillové (1999) však naznačuje, že obecně dochází k **postupnému smazávání rodových odlišností** ve vztahu k užívání televize.
- Potvrzuje se tak představa Meyrowitze z první poloviny osmdesátých let o **vlivu televize na postupné splývání či přibližování mužského a ženského světa**
- Podle Meyrowitze především **vlivem televize není již ženský svět tak dramaticky separován od světa mužů, respektive privátní sféra od sféry veřejné.**
- Televize tak zpřístupňuje **privátní obrazy druhého pohlaví a činí je pozorovatelnými, čímž do jisté míry**

- 1/ smazává rozdíly mezi mužskou a ženskou perspektivou a podílí se na stále intenzivnějším prolínání těchto dvou světů.**
- 2/ Domov už není místem, kde je třeba ženu ukrýt, ale současně přestává být pouze její doménou.**
- 3/ Elektronická média, a televize zvláště, oslabují ostré odlišení mužské a ženské sféry působnosti.**

- Dochází posilování tzv. „situační androgynity“
- Zároveň ale televize „vytahuje“ své diváky z jejich fyzických prostorů a nabízí jim alternativní pohledy jiných lidí i jiné prostředí.
- Oslabuje význam fyzické lokalizace individua především v prostoru domova, které vede k rozpouštění tradičních skupinových vzorců chování.

Ve Spojených státech mezi léty 1960-1981 počet samostatně žijících jedinců ztrojnásobil.

Meyrowitz (1985) dává do souvislosti působení elektronických médií a zvláště televize s **narůstajícím počtem jednočlenných domácností.**

Cenzus z roku 1982 ukazuje, že jedna rodina ze čtyř je v USA jednočlenná.

- Meyrowitz se domnívá, že tento trend dobře odráží vzorce, které vytváří a posiluje nový elektronický informační systém.
- Toto extrémně deterministické vysvětlení značně zjednodušuje dynamiku sociálního života, ale na druhou stranu správně upozorňuje na skutečnost, že
- společný horizont sociální zkušenosti vytvořený elektronickými médii vytváří sice širší, ale současně i mělčí vztahy.

Česká rodina a její průměrná denní sledovanost

„RODINA“: jednočlenná domácnost, 1 osoba žijící samostatně	268 min
„RODINA“: oba rodiče, dítě či děti bez dalších jiných osob	171 min
RODINA“ s manželem(kou), s partnerem(kou), sami dva bezdětní, děti neměli	201 min

SHRNUTÍ:TELEVIZE JAKO PRORODINNÁ TECHNOLOGIE I OBSAH

■ Model začlenění televize do domácího prostoru:
tři hlavní fáze:

A/ „přijetí“ – (stažení ze světa generalizované
komodifikace)

B/ „začlenění“ (domestikace)

C/ „proměna“ (návrat do veřejného prostoru)

AD A/ první lze charakterizovat prostřednictvím strategií a podmínek **vzniku jejího vlastnictví a svého druhu „dekomodifikace“**

- V této etapě **opouští svět zboží**, respektive generalizovaný systém ekvivalence a směny, **překračuje práh domova a stává se vlastnictvím.**
- V tomto okamžiku začíná **získávat svou autenticitu**, ze zboží se stává **domácím objektem, členem domácnosti** a její komodifikovaná povaha nepostupně vytrácí. Současně je však tato struktura otevřena **kreativní divácké participaci.**

■ V této souvislosti můžeme rozlišit

A/ **pasivní variantu**, pro kterou je typická **interiorizace odcizené podoby televizoru**, aniž by byl učiněn jakýkoliv další krok k jejímu například dekoračnímu zakotvení.

B/ **aktivní varianta** pak zahrnuje **reorganizaci domácího prostoru** a tím pádem pokus o **odstranění odcizení formou různých dekorativních praxí** (dečka, soška či fotografie položená na přístroji apod.).

Akt „přijetí“ se netýká jen televizoru jako přístroje, ale i **obsahů**, které prezentuje, tzn. konkrétních herců, moderátorů, respektive postav, které ztělesňují.

V rámci mechanismu „přijetí“ se **televizní obsahy stávají rodinným vlastnictvím**, se kterým diváci nezřídka touží manipulovat. O uvedeném vlastnickém vztahu svědčí například snaha ovlivňovat osudy televizních hrdinů či alespoň jejich výskyt na televizní obrazovce.

- Akt „přijetí“ je tedy počátkem cesty uvedené technologie směřující k jejímu „začlenění“ a „proměně.“
- V tomto smyslu je celý proces domácí konzumace televize cyklický.
- V jeho průběhu dochází k odstranění opozice mezi odcizeným zbožím na jedné straně a jeho autentickou domácí podobou na straně druhé.

■AD B/ druhý krok zahrnuje proces **časoprostorové domestikace** doprovázené specifickou formou antropomorfizace, zbavení objektu jeho **odcizené komodifikované povahy**

■Jde o proces **„začlenění“** televizoru do domácího času a prostoru. Aby byla televizní technologie funkční **musí si najít své místo, respektive zařadit se do rutinních činností každodenního života domácnosti**. Pokud se tak stane může například **zpříjemňovat čas ranního vstávání či se alespoň stát jeho neodmyslitelnou částí jak tomu nezřídka v případě rozhlasu i televize bývá.**

- Začlenění“ však znamená především vstup do tzv. **rodinné politiky**, respektive do životních osudů jednotlivých členů domácnosti, které doprovází v okamžicích klíčových osobních zvrátů a do jisté míry tak plní či získává v závislosti na konkrétních situacích další **původně nezamýšlené funkce** (např. ztráta zaměstnání některého ze členů rodiny).
- Proces „začlenění“ televize se tak primárně dotýká způsobů jak je užívána, respektive tzv. **domácí geografie**, tj. **prostorových dispozic dané domácnosti**.

■ „Začlenění“ televize do domácnosti je materializovaným vyjádřením hodnot, estetického a kognitivního univerza, ve kterém se jedinci cítí dobře a s nímž se identifikují.

■ Obecně tak lze říci, že „začlenění“ televizoru znamená více méně vědomé přikývnutí intervenci televizoru jak do organizace domácího časoprostoru, tak do interpersonálních vztahů.

- Začlenění televizní technologie do vnitřního prostoru domácnosti formuje individuální i rodinnou identitu a podílí se na **konstrukci rodových i generačních diferencí či spíše na jejich posilování a potvrzuje tak již existující statusové, mocenské, etnické či obecně kulturní pozice.**
- Tuto skutečnost dokládá např. zmiňovaný boj o přivlastnění či opanování dálkového ovládání nebo spory na téma volby pořadu apod .

Mechanismus „začlenění“ televizních obsahů pak nejlépe ilustrují každodenní hovory týkající se jednotlivých pořadů.

„Začlenění“ televizoru tak v neposlední řadě indikuje touhu individuí po sociální akceptaci či přesněji je jednou z determinant, na jejichž základě je jedinec či rodina vnímána jako součást tzv. normální komunity.

V dané souvislosti hraje roli i již zmíněná role televize jako statusového symbolu.

AD C/ ve třetí dochází k **proměně televize a jejích významů**, respektive k jejich **návratu do veřejné sféry**.

- Poslední fázi charakterizuje **postupná proměna významů televize, které prošly domácí, individuální i rodinnou transformací a směřují zpět do veřejné sféry**.
- Zatímco se problematika „začlenění“ týká **vnitřní struktury domácnosti**,
- Zahrnují mechanismy „přijetí“, a „transformace“ vztahy k **vnějšímu světu**.

Proces konzumace televize počínající mechanismem „přijetí“ tak směřuje k transformaci televizních významů a vrcholí jejich veřejným přijetím.

- Současně platí, že toto veřejné sdílení „televizních problémů“ je **znakem jisté kompetence v rámci veřejné kultury**. Transformované televizní významy tak slouží jako vstupenka do běžného, veřejného života.
- **V realitě samozřejmě takto striktní oddělení neexistuje, zvláště druhá a třetí fáze se defacto překrývají.** Nejde o zachycení jakési časové následnosti jednotlivých fází, ale spíše o charakteristiku jejich kvalitativní specifičnosti.

IV. FÁZE: TELEVIZE NEVIDITELNÁ?

- Posledním krokem při začleňování televize do domácího prostoru byla postupná snaha zbavit se její nápadnosti a učinit ji neviditelnou. Podle pravidla, čím neviditelnější tím vlivnější.
- Rozhlas a televize přestaly být vnímány jako technický zázrak a staly se, a to jak technicky, tak esteticky, běžnou součástí interiéru.
- Výsledkem uvedeného trendu byla skutečnost, že obě technologie získaly své pevné místo v domácím prostoru, především v obývacím pokoji, kde byl rozhlas postupně nahrazen televizorem, aby našel své nové místo v ložnici nebo na chalupě, kam se ovšem dnes již přesouvá i televize.

- Integrace televize do každodenního domácího života učinila toto audiovizuální médium téměř neviditelnou či alespoň nenápadnou součástí každodenních rituálů.
- Postupná domestikace televize tak vedla k tomu, že se každodenní rutinní činnosti de facto rodí či reprodukuje pod jejím více méně neokázaným, ale všudypřítomným dohledem.
- *Reklama užívá spojení rodinný přítel, učitel, pečovatelka, rodinný mazlíček. I stížnosti a kritika adresovaná televizi má často předobraz v lidských slabostech.*
- **KRUH SE UZAVÍRÁ. TELEVIZE SE STALA NENÁPADNÝM ČLEMEM RODINY.**